

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 821.14'01-1.03=161.2“191”І.Франко

“ІЗ МОЙРОНИ ВИЗАНТІЙКИ”: ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ СТОЛІТТЯ

Тарас ЛУЧУК

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра теорії літератури та порівняльного літературознавства,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: luchuk@gmail.com*

Окреслено працю Івана Франка над античними сюжетами упродовж 1914–1916 років. Увагу зосереджено на одному з розділів його “Вибору зі старогрецьких поетів”, а саме на перекладах “Із Мойрони Византійки”. На основі текстологічного аналізу встановлено джерело (текст-посередник), яким користувався І. Франко, перекладаючи Мойро: це німецький переклад, надрукований у четвертому томі “Грецької антології” Георга Тудіхума (“Griechische Anthologie, metrisch übersetzt von Dr. Georg Thudichum”, Stuttgart, 1858). У творчому змаганні з Каменярем автор статті подав свій переклад уривка з поеми Мойро “Мнемозина”.

Ключові слова: Іван Франко, давньогрецька поезія, Мойро, переклади українською мовою, текстологія, перекладознавство.

Франкові студії в галузі класичних літератур. Наприкінці життя (від грудня 1914 року починаючи) Іван Франко, ніби пригадавши, що він за освітою класичний філолог, повернувся до своєї праці над античними сюжетами: це були студії над Гомером (переклади “Гомерівських гимнів”, псевдогомерових епіграм), Гесіодом (розвідка “Гезіод і його твори”, переклади поем “Теогонія (Походження богів)”, “Щит Геракла”, “Діла й дні”), орфічною літературою (розвідка “Дещо про Орфея та приписувані йому твори”, переклад “Орфеевої поеми про аргонавтів”), грецькими пародистами (зокрема, переклад пародії Макрона Пітанейського “Аттицький обід”), Овідієм (розвідка “Публій Овідій Назон у Томіді”, значну частину якої займає коментований переклад поеми “Ібіс”), а також два більші “проекти” – “Вибір із старогрецьких поетів” і цикл поетичних переспівів за мотивами історії Стародавнього Риму “Ab Urbe condita” (“[Римська історія] Від заснування Міста”).

Така інтелектуальна й поетична праця була для письменника моральним порятунком під час Першої світової війни, особливо в період російської окупації Львова (“час московського наїзду”, за словами самого І. Франка). Про “реалії тодішнього життя

письменника, затьмареного лихоліттями воєнного часу, самотністю, важкою недугою, тривогою про долю дітей на війні, але водночас освітлені надією на кращу будущину України” [6, с. 131] можна прочитати в монографії Ярослави Мельник про особисту й творчу біографію І. Франка останнього десятиліття [6, с. 94–147], про його працю над давньогрецькими й римськими авторами – у статті Василя Стецюка про І. Франка як класичного філолога [9, с. 31–59]. **Франкові твори за античними сюжетами**, зроблені упродовж 1914–1916 років, були вперше опубліковані щойно через півстоліття після його смерті – у двох томах “Літературної спадщини” (том другий, 1962; том третій, 1963), а згодом передруковані в чотирьох томах п’ятдесятитомного “Зібрання творів” (томи 6–9, 1976–1977). Деякі з цих сюжетів, наприклад, переклад парабази з комедії Арістофана “Хмари”, переклад уривка з поеми “Після Гомера” давньогрецького поета IV ст. Квінта зі Смирни, були опубліковані у другому додатковому томі до п’ятдесятитомника (2008) [11, с. 371–405 (тексти), 900–914 (коментарі)].

“Вибір із старогрецьких поетів”. Галуззю давньогрецької літератури, в якій І. Франко, на думку В. Стецюка, “залишився між українськими філологами єдиним знавцем”, є “Палатинська антологія” [9, с. 41]. Це твердження, що мало силу на час публікації статті “Іван Франко як клясичний філолог” (1967), на початку XXI ст. треба сприймати з певними застереженнями, адже тепер українською мовою опубліковано принаймні дві цілісні перекладні добірки, основу яких складають епіграми з “Палатинської антології” [2; 3]. Цю збірку давньогрецьких епіграм, яку впорядкували візантійські книжники Константин Кефала й Максим Плануд, І. Франко перетворив на свій “Вибір із старогрецьких поетів” (первісна назва – “Старе золото”), куди поруч з епіграмами увійшли й твори інших поетичних жанрів.

Готуючи до друку Франкові переклади й переспіви зі старогрецьких поетів, упорядники другого тому його “Літературної спадщини” (І. Басс, М. Грудницька, А. Каспрук, Т. Франко, за участю Л. Кочубей) поклали в основу мовних принципів цього видання “максимальне додержання особливостей мови і пунктуації Франка в усьому їх багатстві і різноманітності” [13, с. 5]. У примітках, “щоб не повторюватись і не збільшувати без потреби науковий апарат”, вони обмежилися лише вказівкою на джерело, за яким друкували Франкові переклади, переспіви й розвідки [13, с. 487].

У дев’ятому томі п’ятдесятитомного “Зібрання творів” І. Франка, де були передруковані його переклади й переспіви з давньогрецьких і римських поетів, упорядники й коментатори (Г. Сиваченко, В. Дроб’язко, Л. Кочубей) не лише друкували ці тексти за автографами, а й подавали (“там, де вдалося встановити”) джерело, яким користувався перекладач: назва твору відтворювалась “з відповідною бібліографічною довідкою” [12, с. 487]. Щоправда, на відміну від своїх попередників, вони не надто дбали про максимальне дотримання особливостей Франкової мови: ці особливості подавалися “в сучасному написанні”, за винятком тих випадків, коли така заміна порушувала ритміку твору.

“Із Мойрони Візантійки”. До тих текстів зі збірки “Старе золото”, для яких не було подано джерело, яким користувався І. Франко, належать його переклади з давньогрецької поетеси Мойро. Антична традиція зберегла два написання: Мойр^о (*Μοῖρα*) і

Мирó (*Μυρώ*). Довший час між собою змагалися дві думки – чи це дві різні особи, чи два імені однієї особи. Щойно на початку ХХ ст. голландська дослідниця Марія Йоанна Баале (M. J. Baale) подала переконливі аргументи, що це таки одна особа [16, с. 30–35]. Отож, поетесу називають переважно *Мойро*, бо саме під таким іменем (*Μοιρώ*) вона фігурує в “каноні грецьких поетес” Антіпатра Тессалійського, порівняймо [17, с. 125]. У І. Франка – як Саффо називається Сапфона, аналогічно й Мойро – *Мойрона*. Коментатори Франкового “Вибору із старогрецьких поетів” стверджують, що “Мойрона – сучасне написання – Мирó” [12, с. 504], я ж дотримуюсь “канонічного” найменування.

Із Мойро І. Франко переклав два фрагменти – уривок із поеми “Мнемозина” та епіграму “Статуї німф” (переклади написані 16 червня 1915 року). До цих перекладів Франко додав (9 липня 1915 року) коротку біографічну довідку про Мойро:

“Поетка жила в IV віці перед Хр., та про жите й діяльність невідомо нічого понад те, що написала поемку “Мнемозина”, з якої уривок зберігся в книзі Атеная, й ряд елегій під спільним заголовком “Прокляте” та що її син Гомер був автором кількох трагедій” [13, с. 192], порівняймо [12, с. 263].

Подаючи таку інформацію, І. Франко зробив посилання на “Історію грецької літератури” Вільгельма Хріста (W. Christ, “Geschichte der griechischen Literatur”). Справді, німецький літературознавець охарактеризував Мойро як одну з найперших поетес елліністичної доби: спочатку згадав про неї як про авторку епіграм (“Dichterin von Epigrammen”), далі про те, що вона була матір’ю трагіка Гомера (“Mutter des Tragikers Homer”), і в примітці додав, що вона відома також як авторка епічного фрагмента про народження Зевса (“Von Moiro steht auch ein episches Fragment von der Geburt des Zeus”; це поема “Мнемозина”) й елегій під назвою “Замовляння” або “Клятьба” (“Elegien unter den Titel Άρα”) [18, с. 512].

До цих відомостей можна ще додати, що Мойро була родом з містечка Византій (тому й “Византійка” – у І. Франка); лексикон Свіди (під гаслом *Μυρώ*) подає, що вона була дружиною “філолога” Андромаха; граматик Евстатій у своєму коментарі до другої пісні Гомерової “Іліади” згадує, що Мойро написала “Гимн до Посейдона” [20, с. 2512], порівняймо [14, с. 344; 23, с. 1109]. На папірусах із Оксирина (чи інших місць) не було виявлено жодного тексту цієї поетеси; отже, корпус її текстів охоплює тільки шість фрагментів, що збереглися як цитати або парафрази у творах інших античних авторів [19, с. 21–23].

Якщо мовити про український літературний контекст, то І. Франко – перший (і поки що єдиний) перекладач творів Мойро українською мовою.

“Мнемозина”: український переклад і грецький оригінал. Працю І. Франка над Мойро проаналізую на прикладі уривка з поеми “Мнемозина”:

Крета кормила Зевеса величнього, але з блаженних
Сего не знав ні один; а він ріс у всіх своїх сугавах.
Голуби передівсім в божественній ясині кормили,
Що принесли йому все амброзію з хвиль Океана,
5 Нектар одначе носив величезний орел, що зі скелі
Дзьобом знай черпав його на напій для порадики Зевса.

Тож як вітця побідив Кроноса Зевес далекоглядний,
Того орла не смертельним зробив і дав жить йому в небі.

Ту саму честь також дав голубам боязливим; шоліта

10 Часто літають вони як післанці богів, і зимою!

Переклад (“Із поеми “Мнемозина””) цитовано за першодруком [13, с. 192]. Текст у “Зібранні творів” [12, с. 263] відповідає цьому першодрукові, за винятком кількох словоформ, виправлення яких свідчить, що фонетичні галицизми Франкового тексту були замінені формами літературної мови: *величнього* – було замінено на *величного*, *сего* – на *сього*, *Океана* – на *Океану*. Топоніми й теоніми були подані у Франковому написанні (щоб не порушувати ритміки перекладу): *Крета*, а не *Крит*; *Зевес*, а не *Зевс*; збережено також паралельні форми – *Зевеса* і *Зевса*. Тільки в назві перекладу *Мнемозина* була замінена на *Мнемозіна*.

У своєму перекладі І. Франко відтворив розмір оригіналу (гекзаметр дактилічний); правда, перекладач надто буквально розумів його: п’ять дактилів + прикінцевий трохей (як замітник спондея). Ця схема “спрацювала” у дев’яти випадках з десяти, але один раз (у сьомому рядку) таки дала збій (маюскулами подаю наголошені склади):

ТОЖ як вітЦЯ побІДИВ КроноСА Зевес ДАлекоГЛЯДний...

Згідно з метричною схемою, словоформа *Кроноса* має наголос на останньому складі (хоча наголошувати треба перший), іменник *Зевес* (підмет підрядного речення) опинився в ненаголошеній позиції, а прикметник *далекоглядний* (означення до підмета *Зевес*) метрично наголошений двічі.

Десятирядковий фрагмент із поеми Мойро зберігся як цитата у творі давньогрецького літератора Атенея “Діпнософісти, сиріч Трапеца мудролюбна” (Athen. XI 491b) [15, с. 82]. Далі посилання на це джерело подано в тексті за сигнатурою: Athen. + книга (римською цифрою) + розділ (арабською цифрою) + параграф (латинською літерою). Пам’ятаючи, що І. Франко у своїй праці над “Вибором із старогрецьких поетів” часто користався з цього компілятивного джерела пізньої античності (див., наприклад, переклади “Із Сапфони”, “Із Мімнерма Колофонця”, “Із Ксенофана Колофонця” [13, с. 143–146, 163–164], порівняймо [12, с. 116–119, 140, 146–148]), можна припустити, що Атений був джерелом також і для його перекладу “Із поеми “Мнемозина””:

Ζεὺς δ’ ἄρ’ ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας, οὐδ’ ἄρα τίς νιν
ἤειδει μακάρων· ὁ δ’ ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι.

τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέω τράφον ἄντρα
ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ’ Ὀκεανοῖο ῥοάων

5 νέκταρ δ’ ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς αἰὲν ἀφύσσω
γαμφιλῆ φορέεσκε ποτὸν Διὶ μητιόεντι.

τὸν καὶ νικήσας πατέρα Κρόνον εὐρύοπα Ζεὺς

ἄθάνατον ποίησε καὶ οὐρανῶ ἐγκατένασεν.

ὥς δ’ αὐτῶς τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμῆν,

10 αἶ δὴ τοι θέρεος καὶ χειμάτος ἄγγελοί εἰσι.

Дослівний переклад: [1] Зевса, отож, на Криті годовано великого, й ніхто про нього [2] не знав з-поміж блаженних (= богів), а він збільшувався всіма членами (тіла). [3]

Його, отожд, полохливі (розумій: голубки) у божистій годували печері, [4] амброзію носячи від Океану потоків; [5] а нектар зі скелі великий орел всякчас, черпаючи [6] дзьобом, носив (як) напій Зевсові меткому (= мудрому). [7] І його (тобто: орла), коли переміг батька, Кроноса, далекозорий Зевс [8] безсмертним зробив і на небі розташував (= поселив). [9] Достоту так само й полохливим голубкам (= Плеядам) виявив шану, [10] тому-то вони літа й зими вісниками є.

Цей уривок Атеней цитує в контексті розмови про сузір'я Плеяд (Athen. XI 489f–492d), грецьке найменування яких (*Πλειάδες, Πληϊάδες, Πελειάδες*) збігається з найменуванням диких голубів (*πέλειαι* або *πελειάδες*). Така омонімія, зважаючи на мислення поетичними образами, пояснювала появу цього сузір'я на небі. Згідно з Гесіодом (Hes. Op. 619), мисливець Оріон переслідував Плеяд, сім доньок титана Атланда й океаніди Плейони, поки вони не перекинулися в голубок, яких Зевс узяв на небо (як сузір'я Плеяд) [10, с. 317]. Мойро, як свідчить цитований фрагмент, у якому явно відчутні гомерівські впливи [24, с. 93–98; 25, с. 85–86], запропонувала іншу версію, згідно з якою Плеяди первісно були голубками, яких Зевс перетворив на зірок, щоб виявити їм свою пошану за те, що вони приносили йому амброзію, коли він потайки від усього світу, найперше від свого батька Кроноса, зростав у печері на Криті.

У Мойро є прямий перегук із Гомером (Hom. Od. XII 62–63 = Athen. XI 492 c): *πέλειαι τρήρωνες ταί τ' ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσι* (український переклад Бориса Тена: “Тихі голубки, що носять амбросію батькові Зевсу” [1, с. 212]); подібну фразу можна скомпонувати й зі слів з поеми “Мнемозина”: *τρήρωνες + ἀμβροσίην φερέουσαι + Διὶ μητιόεντι* (“полохливі [голубки]” + “що амброзію носять” + “Зевсові мудрому”). Прикметник *τρήρων* (“тремтливий, полохливий”), похідний від дієслова *τρέω* (“тремтіти (від страху), лякатися”), саме в Гомера прикладається як постійний епітет до іменника *πέλειαι* (“дикий голуб”), через що в Мойро (у третьому рядку) цей прикметник взагалі виступає замість іменника: *τρήρωνες = πελειάδες* (“полохливі” = “голубки”).

Поему “Мнемозина” І. Франко відтворив від слова до слова. Правда, наприкінці перекладу випірнула смислова недоречність: у І. Франка голуби “часто літають <...> як післанці богів” – щоліта і зимою, хоча в оригіналі ті ж голуби чи, радше, голубки (зрозуміло, як сузір'я Плеяд) – щорічні “вісники літа й зими” (*θέρεος καὶ χειμάτος ἀγγελοὶ εἶσι*). Відомо, навіть зі слів самого І. Франка, що “не маючи в часі війни змоги користуватися університетською бібліотекою, багато випосадженою особливо в видання та праці до класичної [у публікаціях помилково надруковано разом: докласичної. – Т. Л.] філології”, письменник “для свого перекладу покористувався німецьким перекладом <...> “*Griechische Anthologie. Metrisch übersetzt von Dr. W. E. Weber und Dr. G. Thudichum*”, якої перший томик вийшов заходом самого д-ра Вебера в Штутгарті в 1838” [13, с. 140], порівняймо [12, с. 115]. Про використання цього німецького перекладу йдеться в контексті Франкової праці над “Заспівом до антології” Мелеагра Гадарського. Отожд, логічно припустити (адже І. Франко сам про це не говорить), що й Мойро була доступна йому через німецький переклад: можливо, цей текст-посередник і пояснить неточності Франкового перекладу з Мойро?

Джерело Франкового перекладу уривка з поеми “Мнемозина”. Три тексти

Мойро – дві епіграми та уривок з поеми “Мнемозина” – німецькою мовою переклав Георг Тудіхум (Georg Thudichum), який після смерті Вільгельма Вебера завершував його видання “Грецької антології” [21, с. 433]. Мойро в нього називається *Myro von Byzantion*, переклад уривка має назву “Aus dem Gedicht Mnemosyne”:

Kreta nährete Zeus, den erhabenen, doch von den Sel'gen
 War dieß keinem bekannt; so erwuchs er an sämtlichen Gliedern.
 Ihn denn nähreten Tauben allda in der göttlichen Höhle,
 Welche Ambrosia stets von Okeanos' Fluthen ihm trugen;
 5 Aber den Nektar trug ein gewaltiger Adler, am Felsen
 Immer geschöpft mit den Schnabel, zum Trunke für Zeus den Berather.
 Drum da Kronos der Vater besiegt war, macht' ihn unsterblich
 Der weitschauende Zeus, und ließ in dem Himmel ihn wohnen;
 Gleich so wie er auch Ehre den schüchternen Tauben gewährt hat,
 10 Die nun Sommer und Winter als Botinnen meldend sich darthun.

Дослівний переклад: [1] Крит годував Зевса величного, та серед блаженних (= богів) [2] нікому про це не було відомо; так виростав він (тобто: Зевс) усіма членами тіла. [3] Потім його годували голуби там у божистій печері, [4] які амброзію всякчас від Океану хвиль йому носили; [5] а нектар носив могутній орел, зі скелі [6] завжди добуваючи дзьобом, на напій для Зевса-порадника. [7] Опісля, коли Кронос-батько переможений був, зробив його (тобто: орла) безсмертним [8] далекоглядний Зевс, і казав на небі йому жити; [9] так само він також пошану несміливим голубам віддав, [10] які тепер, літо й зиму як вісники сповіщаючи, з'являються.

Саме цей текст є реальним джерелом Франкового перекладу з Мойро. Хоча його останній рядок і не пояснює, чому голуби у І. Франка є посланцями божими, які “щоліта часто літають <...>, і зимою”, однак є інші текстуальні збіги. Найперше назва. “Із поеми “Мнемозина”” точно відповідає “Aus dem Gedicht Mnemosyne”, адже *das Gedicht* має значення не тільки *вірш*, а й *поема*. Далі текст. У Мойро прикметник *μέγας* (“великий”) прикладається до Зевса – *Ζεὺς μέγας* (“Зевс великий”) і до його птаха орла – *μέγας αἰετὸς* (“великий орел”), у Франка – Зевс *величний* (як і в Тудіхума – *Zeus, der erhabene*), а орел *величезний* (у Тудіхума – *ein gewaltiger Adler*, “могутній орел”). Цей орел у Мойро приносив нектар “для мудрого (чи, радше, меткого умом, розсудливого) Зевса” (*Διὶ μητιόεντι*), у І. Франка – “для порадника Зевса” (у Тудіхума подібно, але без двоїстого значення – *für Zeus den Berather*, “для Зевса-порадника”). У тексті Мойро двічі виступає прикметник *τρήρωνες* (“полохливі”): спершу самостійно (без означуваного слова), потім як означення до іменника *πελειάδες* (“голубки” = “Плеяди”); у І. Франка й Тудіхума двічі виступає один і той же іменник: *голуби* = *Tauben*.

Отож, “Мнемозину” І. Франко перекладав із Тудіхумом під руками. Ще раніше, оглядаючи “Вибір із старогрецьких поетів”, дослідники зауважили, що “Франко при своїх перекладах ніде не подає грецького тексту і його видання, а тільки час до часу покликується на переклад Вебера–Тудіхума, мабуть, тому, що саме в цьому виданні Франко знаходив всі потрібні йому відомості” [9, с. 42]. Цю слушну думку можна хіба уточнити, що І. Франко не тільки посилався на німецький переклад, а й використовував

його як текст-посередник для своїх перекладів. Доречний приклад – переклад із Мойро.

Постскрипtum. Майже через сто років після І. Франка й мені спало на думку перекласти дещо “із Мойрони Византійки”. 1 січня 2011 року я переклав уривок із поеми “Мнемозина”. Поштовхом для перекладу стала щаслива знахідка одного слова.

У давньогрецькій мові (зокрема, у творах епічного жанру) лексеми *дикі голуби* (*πελειάδες*) та *Плеяди* (*Πελειάδες*) творять омонімічну пару. Зрозуміло, що відтворити таку омонімію мовою українською неможливо. Але мене зацікавило, чи можна знайти в українській мові такі синоніми до лексеми *голуб*, які хоча б асоціативно були пов’язані з небесними світилами.

Відомо, що існує етимологічний зв’язок між лексемами *голуб* і *голубий*, причому прикметник є похідний від іменника (значення “такий (на колір), як голуб” пов’язане з синім полиском пір’я на шиї голуба) [4, с. 555–556: гасла “голуб”, “голубий”]. Хоча ця етимологія мимоволі киває на небо, поетична назва якого може бути *голубинь*, однак між голубами й зірками не виникає видимого зв’язку. На Україні поширені шість видів птахів із родини голубиних: *голуб сизий*, *голуб-синяк*, *припутень*, *горлиця звичайна*, *горлиця велика*, *горлиця кільчаста* [7, с. 109–110], але навіть такі орнітологічні найменування голуба не зближують поруч із сузір’ям Плеяд. На щастя, українці називають голуба також по масті: *світляк*, *сивак*, *біляк* [8, с. 171: гасло “Голубь”]. Отож, *світляк* – “світлий (по масті) голуб”. Слово знайдено! Адже *світляк* етимологічно пов’язаний зі *світлом* – небесним тілом, що випромінює світло. А зірки й планети – це *світила ночі*. Висновок один: сузір’я також можуть бути світляками.

Вкажу й на інші характерні прикмети тексту під назвою “Мнемозина. *Уривок з поеми*”. *Нектар*, напій грецьких богів, що давав їм безсмертя, у моєму перекладі має наголос на першому складі (згідно з літературною нормою, наголошувати треба другий). Тут я зберіг “давньогрецький наголос” (*νέκταρον*), пам’ятаючи, що так само наголошував це слово й І. Франко: “Нéктар одначе носив...”. До мого перекладу від нього також “перемандрував” початок восьмого рядка (“Того орла не смертельним зробив...”), хоча для мене прикметник *несмертельний* найперше викликає асоціацію із сонетом французького поета Жозе Марія де Ередія “На Отрії”, прикінцевий катрен якого в перекладі Миколи Зерова звучить:

А там ясний Парнас і непорочний сніг,
Де громовий Пегас, збудившись із зорею,
В свій **несмертельний** льот рушає над землею [5, с. 456].

Окрім того, наприкінці фрагмента є вставна фраза *як відомо*. Тут я йду за американською дослідницею Мерлін Скіннер (Marilyn B. Skinner), **яка прикінцеві рядки “Мнемозини”** інтерпретує так: “In like fashion he [Зевс. – Т. Л.] bestowed honor on the timid doves, who are, as you know, the messengers of summer and winter” [24, с. 94] – “Подібним чином він (= Зевс) віддав пошану боязким голубам, які є, як ви знаєте, вісниками літа й зими” (*αἱ δὲ τοῖ* = “who are, as you know” = “вони, як відомо”). Тобто, Мойро говорить про відомі речі, адже Плеяди тому є вісниками літа й зими, що виникають на небі на початку травня, а наприкінці жовтня – зникають; так само й голуби вістують про літо й зиму, адже прилітають весною, а восени відлітають.

- А тепер сам переклад (під назвою “Мнемозина. Уривок з поеми”):
 Зевса на Криті росли великого, й жоден про нього
 З-поміж блаженних не відав, а він виростав у суглобах,
 І світляки годували його у глибокій печері,
 Їжу носили, амброзію, від Океану потоків,
 5 А великий орел, добуваючи нектар зі скелі,
 В дзьобі носив цілющий напій для мудрого бога.
 Як перемогу здобув над Кроносом, Зевс гострозорий
 Того орла не смертельним зробив, поселивши на небі.
 І світлякам боязливим такий же віддав пошанівок:
 10 Стали вони, як відомо, про літо і зиму вістити.

Мій переклад уривка з поеми Мойро “Мнемозина” зроблено за виданням “Collectanea Alexandrina” [19, с. 21–22]; щодо критичного апарату до тексту Мойро див. також рецензію Пауля Мааса на це видання [22, с. 690].

Сигнатура перекладеного твору: *Moero fr. 1 Powell*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Гомер. Одиссея / Гомер; перекл. із старогр. і склав прим. Борис Тен.* – К. : Держ. вид-во худож. літ., 1963. – 468 с.
2. Грецька епіграма / з давньогр. перекл. Андрій Содомора // *Жовтень.* – 1971. – № 12. – С. 8–15.
3. Давньогрецька епіграма / з давньогр. перекл. Віталій Маслюк // *Всесвіт.* – 1994. – № 8. – С. 59–70.
4. Етимологічний словник української мови : в 7 т. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 1: А–Г. – 632 с.
5. *Зеров М. Твори : в двох томах / Микола Зеров.* – К. : Дніпро, 1990. – Т. 1: Поезії. Переклади. – 843 с.
6. *Мельник Я. І остатня часть дороги... Іван Франко: 1908–1916 / Ярослава Мельник.* – Дрогобич : Коло, 2006. – 439 с.
7. *Птахи України : польовий визначник / І. В. Марисова, В. С. Талпош.* – К. : Вища школа, 1984. – 184 с.
8. *Словарь російсько-український / зібрали і впорядкували М. Уманець і А. Спілка.* – Львів : З друкарні Товариства імени Шевченка, 1893. – 1146 с.
9. *Стецюк В. Іван Франко як клясичний філолог / В. Стецюк // Записки НТШ.* – 1967. – Т. 182 : Іван Франко : збірник доповідей для відзначення 110-річчя народин і 50-річчя смерті Івана Франка. – С. 19–67.
10. *Тахо-Годи А. Плеяды / А. Т.-Г. [= А. Тахо-Годи] // Мифы народов мира : энциклопедия : в двух томах.* – М. : Советская энциклопедия, 1982. – Т. 2. – С. 317.
11. *Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Іван Франко.* – К. : Наукова думка, 2008. – Т. 52: Оригінальні та перекладні поетичні твори. – 1040 с.
12. *Франко І. Зібр. творів : у 50 т. / Іван Франко.* – К. : Наукова думка, 1977. – Т. 9: Поетичні переклади та переспіви. – 527 с.
13. *Франко І. Переклади і переспіви із старогрецьких поетів / Іван Франко.* – К. : Вид-во АН УРСР, 1962. – 495 с. – (Літературна спадщина; Т. 2).
14. *Albiani M. Moiro aus Byzantion / M. G. A. [= Maria Grazia Albiani] // Der Neue Pauly:*

- Enzyklopädie der Antike / Hrsg. von Hubert Cancik und Helmuth Schneider. – Stuttgart; Weimar : Verlag J. B. Metzler, 2000. – Bd. 8. – S. 344.
15. Athenaei Naucratisae Dipnosophistarum Libri XV / Recensuit Georgius Kaibel. – Lipsiae: In Aedibus B. G. Teubneri, MDCCCXC [1890]. – Vol. III: Libri XI–XV et Indices. – XII + 810 pp.
 16. *Baale M.* Studia in Anytes poetriae vitam et carminum reliquias / Maria Joanna Baale. – Harlemi : Apud J. L. E. I. Kleynenberg, MDCCCIII [1903]. – 190 + V pp.
 17. *Burzacchini G.* Sul ‘canone’ delle poetesse : (Antip. Thess. AP IX 26 [= XIX G.–P.]) / Gabriele Burzacchini // *Eikasmos*. – 1997. – Vol. 8. – P. 125–134.
 18. *Christ W.* Geschichte der griechischen Litteratur : Bis auf der Zeit Justinians / Wilhelm Christ. – München : C. H. Beck’sche Verlagsbuchhandlung, 1898. – XIII + 944 S. + 28 Abbild.
 19. Collectanea Alexandrina: Reliquiae minores poetarum Graecorum aetatis Ptolemaicae 323–146 A. C. **Epicorum, Elegiacorum, Lyricorum, Ethicorum. Cum Epimetris et Indice Nominum** / Edidit Iohannes U. Powell. – Oxonii : E Typographeo Clarendoniano, MDCCCXXV [1925]. – XX + 255 pp.
 20. *Geffcken J.* Moiro von Byzanz, Dichterin / [Johannes] Geffcken // **Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft / Neue Bearbeitung begonnen von Georg Wissowa; Unter Mitwirkung zahlreicher Fachgenossen hrsg. von Wilhelm Kroll.** – Stuttgart : J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, 1932. – Hlbd. 30. – S. 2512–2513.
 21. Griechische Anthologie / Nach der Anlage von Brunck’s Analekten metrisch übersetzt von Dr. Georg Thudichum. – Stuttgart : Verlag der J. B. Metzler’schen Buchhandlung, 1858. – Bd. 4. – S. 409–539.
 22. *Maas P.* [Rez.] Collectanea Alexandrina. Reliquiae minores poetarum Graecorum aetatis Ptolemaicae 323–146 A. C. <...> edidit Johannes U. Powell. Oxford 1925, Clarendon Press. XIX, 263 S. / Paul Maas // *Gnomon*. – 1927. – Bd. 3. – H. 11/12. – S. 689–691.
 23. *Mason Ch.* Moiro (Μοιρώ), or Myro (Μυρώ) / C. P. M. [= Charles Peter Mason] // Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology : In Three Volumes / Ed. by William Smith. – Boston: Little, Brown, and Company, 1867. – Vol. 2. – P. 1109.
 24. *Skinner M.* Homer’s Mother / Marilyn B. Skinner // Women Poets in Ancient Greece and Rome / Ed. by Ellen Greene. – Norman : University of Oklahoma Press, 2005. – P. 91–111.
 25. *Snyder J.* The Woman and the Lyre : Women Writers in Classical Greece and Rome / Jane McIntosh Snyder. – Carbondale; Edwardsville : Southern Illinois University Press, 1991. – XVI + 200 pp. – (Ad Feminam : Women and Literature).

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2011

Прийнята до друку 26.09.2011

IVAN FRANKO TRANSLATING MOERO OF BYZANTIUM: A LOOK FROM THE 21ST CENTURY

Taras LUCHUK

*The Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Theory of Literature and Comparative Literature,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: luchuk@gmail.com*

The article highlights Ivan Franko's work on ancient plots during 1914-1916. Attention is focused on one of the chapters of his "Selection of Old-Greek Poets", namely on the translations "From Moero of Byzantium". The author relies on the critical analysis of the text to ascertain the original used by I. Franko while translating Moero: the intermediate text was the German translation by Georg Thudichum, published in the fourth volume of his "Griechische Anthologie", Stuttgart, 1858). The author of the article suggest his own translation of an excerpt from Moero's poem "Mnemosyne".

Key words: Ivan Franko, Greek poetry, Moero of Byzantium, translations into Ukrainian, textual criticism, Translation Studies.

ПЕРЕВОДЫ ИВАНА ФРАНКО ИЗ МОЙРО: ВЗГЛЯД ИЗ XXI ВЕКА

Тарас ЛУЧУК

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра теории литературы и сравнительного литературоведения,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000,
e-mail: luchuk@gmail.com*

Статья освещает работу Ивана Франко как переводчика античных поэтов в последний период его жизни (1914–1916). Эта проблема проанализирована на материале переводов из древнегреческой поэтессы III века до Р. Хр. Мойро (Миро). Используя метод текстологического исследования, автор статьи определил источник (текст-посредник), которым пользовался И. Франко, переводя Мойро: это немецкий перевод, напечатанный в четвертом томе "Греческой антологии" Георга Тудихума ("Griechische Anthologie, metrisch übersetzt von Dr. Georg Thudichum", Stuttgart, 1858). Автор статьи предложил также свой перевод фрагмента поэмы Мойро "Мнемосина" на украинский язык.

Ключевые слова: Иван Франко, древнегреческая поэзия, Мойро (Миро), текстология, переводоведение, художественный перевод.